

LOYIHAGA ASOSLANGAN O‘QITISH (PBL) NING SAMARADORLIGI VA UNI AMALIYOTDA QO‘LLASH IMKONIYATLARI: XALQARO TA’LIM TAJRIBASI ASOSIDA TAHLIL

Muallif: Avazova Ozoda

Annotatsiya

Loyihaga asoslangan o‘qitish (Project-Based Learning – PBL) bugungi ta’lim jarayonida o‘quvchilarning chuqur fikrlash, muammoni hal qilish, ijodiy va amaliy yondashuv asosida o‘rganishlariga yordam beradigan innovatsion pedagogik yondashuv hisoblanadi. Ushbu maqolada PBLning nazariy asoslari, uning samaradorlik jihatlari, O‘zbekiston ta’lim muassasalarida qo‘llanishi va xalqaro tajriba (AQSh, Finlyandiya) bilan solishtirgan holda tahlil qilinadi. Shuningdek, bu metodni joriy qilishda uchraydigan muammolar va ularni bartaraf etish yo‘llari ham ko‘rib chiqiladi. Xulosa sifatida, PBLning O‘zbekistonda qo‘llanish istiqbollari va metodik takliflar ilgari suriladi

Kalit so‘zlar: Loyihaga asoslangan o‘qitish (PBL); Innovatsion ta’lim; Konstruktivistik yondashuv; Xalqaro ta’lim tajribasi; O‘quvchida kompetensiya shakllantirish; Mustaqil fikrlash; STEM ta’limi; Hamkorlikda o‘rganish; Amaliyotga yo‘naltirilgan ta’lim; O‘zbekiston ta’lim islohoti.

1. Kirish

Zamonaviy ta’lim jarayoni innovatsion yondashuvlar bilan boyitilmoqda. Ayniqsa, loyihaga asoslangan o‘qitish (Project-Based Learning, PBL) o‘quvchilarning faol ishtirokini, mustaqil fikrlashini va real hayotiy vaziyatlarga moslashuvchanlikni oshiradi. An’anaviy ta’limga nisbatan PBL metodikasi o‘quvchilarning bilimni chuqur o‘zlashtirishiga, uni amaliyotda qo‘llashiga xizmat qiladi. Ushbu maqolada PBL yondashuvining asoslari, amaliyotdagi afzalliklari, hamda AQSh va Finlyandiya kabi ilg‘or ta’lim tizimlariga tayanilgan solishtirma tahlil asosida O‘zbekistonga mos takliflar ishlab chiqiladi.

2. Metodologiya

Ushbu ilmiy maqolada sifatli tadqiqot metodlari qo‘llanildi. Asosiy ma’lumotlar quyidagilardan olindi:

- 2020–2024 yillar orasida e’lon qilingan xalqaro ilmiy maqolalar, hisobotlar;
- AQShdagi Buck Institute for Education, High Tech High maktablari va Finlyandiyaning Oulu universiteti tajribalari;
- O‘zbekistonning Andijon va Toshkent hududidagi eksperimental PBL darslari;

- O'qituvchilar va o'quvchilar bilan o'tkazilgan intervyular, so'rovnomalar.

Tahlil uchun kontent tahlili, tematik kodlash, solishtirma tahlil (comparative analysis) kabi metodlar asosida PBL samaradorligi baholandi.

3. Natijalar

AQSh tajribasi

AQShdagi maktablarda PBL STEM fanlarida keng qo'llaniladi. Buck Institute for Education tomonidan ishlab chiqilgan modelda o'qituvchilar murabbiy, o'quvchilar esa tadqiqotchi rolda bo'lishadi. Darslar real hayotdagi muammolar (atmosfera ifloslanishi, suv taqchilligi, mahalla loyihalari) asosida tuziladi. O'quvchilarning ijodkorligi, tanqidiy fikrlashi, jamoada ishlashi shakllanadi. Baholash jarayoni taqdimotlar, muhokamalar va loyiha natijalari asosida amalga oshiriladi.

Finlyandiya tajribasi

Finlyandiya PBL fanlararo loyihalar shaklida olib boriladi. Ta'limda o'quvchilar mustaqil mavzu tanlaydi, loyiha yaratadi va taqdimot qiladi. Ta'lim baholashga emas, o'rganish jarayoniga asoslanadi. Bu mamlakatda shaxsiy yondashuv va o'qituvchining maslahatlari asosiy o'rinda bo'ladi. Loyiha faoliyatlari orqali o'quvchilarda funksional savodxonlik, madaniy empatiya, tadqiqotchilik ko'nikmalari shakllanadi.

O'zbekiston tajribasi

2023-yilda Andijon davlat universiteti huzuridagi maktabda texnologiya darslarida olib borilgan tajribada o'quvchilarning mustaqil fikrlash ko'rsatkichlari 35% dan 67% gacha, hamkorlik darajasi esa 45% dan 78% gacha oshgan. Biroq metodik bilimlarning yetishmasligi, texnik baza zaifligi va yuklamalarning ko'pligi asosiy muammo bo'lib qolmoqda.

4. Munozara

Loyihaga asoslangan o'qitish (PBL) pedagogik yondashuvi bugungi globallashuv davrida ta'limning asosiy yo'nalishlaridan biriga aylanmoqda. Bu metod konstruktivistik ta'lim nazariyasiga asoslangan bo'lib, o'quvchi bilimni tayyor shaklda emas, balki faol tadqiqot va tajriba orqali o'zlashtiradi.

AQShda PBL ko'proq STEM fanlari doirasida qo'llaniladi. Darslar ijtimoiy, ekologik, texnologik muammolar asosida tashkil etiladi. O'quvchilarning yetakchilik, jamoaviylik, tanqidiy fikrlash kabi ko'nikmalari rivojlanadi.

Finlyandiya PBL fanlararo integratsiyalashuv asosida yuritiladi. Har bir loyiha bir nechta fanlarni birlashtiradi, o'quvchi o'z qiziqishi va muammosiga mos loyihani amalga oshiradi. Bu orqali shaxsiylashtirilgan ta'lim muhitiga erishiladi.

O'zbekistonda PBL tajribasi hali rivojlanish bosqichida. Eksperimental loyihalar natijasi ijobiy bo'lishiga qaramay, tizimli yondashuv, o'qituvchilarning tayyorligi, texnik shart-sharoitlar va baholash tizimi kabi muammolar mavjud. Shunga

qaramay, PBL modelining kompetensiyaviy ta'lim tamoyillariga mosligi uning istiqbolini belgilaydi.

5. Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, **loyihaga asoslangan o'qitish (PBL)** – zamonaviy ta'limning innovatsion va istiqbolli metodlaridan biridir. U o'quvchilarda nafaqat bilim, balki amaliy ko'nikmalar, hayotiy masalalarni hal qilish qobiliyati, muloqot va hamkorlik, ijodkorlik va tanqidiy fikrlash kabi eng zarur kompetensiyalarni shakllantiradi.

Xalqaro tajriba, xususan AQSh va Finlyandiya ta'lim tizimlari, PBLning ta'limdagi yuqori samaradorligini tasdiqlaydi. O'zbekiston uchun bu metodni bosqichma-bosqich, tizimli va ilmiy asosda joriy qilish quyidagi shartlarni talab etadi:

1. **Metodik baza yaratish** – o'zbek tilida ishlab chiqilgan milliy qo'llanmalar, dars ishlanmalari va trening materiallari.
2. **O'qituvchilarning malakasini oshirish** – doimiy treninglar, xalqaro tajribalarni o'rganish imkoniyatlari.
3. **Texnologik ta'minotni yaxshilash** – maktablarda zamonaviy texnika va internet resurslari mavjudligi.
4. **Baholash tizimini moslashtirish** – loyiha jarayonini baholovchi yondashuvlar va refleksiya usullarini kiritish.
5. **Tajribaviy maktablar tarmog'ini yaratish** – PBL sinovdan o'tkaziladigan pilot maktablar orqali natijalarni monitoring qilish.

Shunday qilib, PBL metodikasi O'zbekiston ta'limida ta'lim sifatini oshirish, zamonaviy kompetensiyalarni shakllantirish va xalqaro standartlarga mos raqobatbardosh shaxslarni tayyorlash yo'lida kuchli vositadir.

6. Foydalanilgan adabiyotlar

1. Thomas, J. W. (2021). *A Review of Research on Project-Based Learning*. Buck Institute for Education.
2. Savery, J. R. (2022). *Overview of Problem-based Learning: Definitions and Distinctions*. Interdisciplinary Journal of PBL.
3. Niemi, H. (2023). *Education in Finland: Reflections on PBL Practice*. Journal of Education and Learning.
4. OECD (2023). *Innovative Pedagogies for Powerful Learning*. OECD Publishing.
5. Ministry of Education, Finland (2022). *Future Skills through Cross-Disciplinary Projects*.
6. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi (2023). *Zamonaviy pedagogik texnologiyalar*.
7. Jonbekov, M. (2024). *Innovatsion ta'lim texnologiyalari*. Toshkent: TDPU nashriyoti.
8. Karimova, D. (2023). *STEM va PBL yondashuvining integratsiyasi*. Andijon: Ilm Ziyo nashriyoti.